

22/25
1151

ОБЯСНЕНИЯТА

на

Старо-Загорския Митрополитъ Методия

за

Схизмата и Единството на Църквата

(Печатано въ в. „Воля“ отъ 22 и 25 Юлия 1912 г.)

По тоя въпросъ за единството на църквата и за схизмата, ето какво съмъ казалъ и какво казвамъ.

Прѣди двѣ години Негово Блаженство Екзархътъ писалъ на нашия св. синодъ по въпроса за начина по който могло би, при съществуването на два синода, да се запази единството на църквата. На това писмо нашия св. синодъ на послѣдно врѣме, подиръ двѣ години, отговори съ едно писмо отъ 32 страници. Прѣписъ отъ това писмо е изпратенъ на Митрополититѣ въ царството, на епископитѣ управляющи епархии и на г-на министра на външнитѣ работи и изповѣданията. Ние владицитѣ не можемъ и нѣмаме право да привимъ съдържанието на подобни писма достояние на обществото. Това право е на св. синодъ. Той, като е написалъ това писмо, не се стѣснява, мислимъ, да го публикува, ако отъ това нѣма да се поврѣдять нѣкакви интереси. Дѣлата на св. синодъ не се вършатъ и не се държатъ въ тайно. Всичко, каквото е чисто, обича да

се изтъква въ свѣтлината. Отъ съдържанието на това писмо се освѣтляватъ всичкитѣ възникнали въпроси и недоумѣния по вдигането на схизмата и единството на църквата. Мотивировката за поддръжане нуждата отъ вдигането на схизмата и за прогласяването църквата въ царството въ независимост отъ Екзархията, е — тая мотивировка — много интересна. Ако се публикува това писмо, ще се прѣкратятъ прѣрѣканицята и недоумѣнията. Не е излишно да се желае публикуването на това писмо.

Подиръ това ние ще кажемъ нѣщо по значението на схизмата и за външния признакъ, като условие за единството на църквата, прѣдлаганъ отъ Негово Блаженство Екзарха.

Въ брошурата, която издадохме на послѣдно врѣме относително въпроса „въ що се състои схизмата и кой е схизматикъ“, доказахме, че за насъ нѣма значение схизмата. Защото опрѣдѣлението, изработено отъ църковния съборъ, свиканъ отъ патриаршията за прогласяването на схизмата, че „всѣкой, който въ църковнитѣ работи внася началото на филетизма, е схизматикъ“, не се отнася до насъ. Въ алинеята на 10-й членъ, поради която патриаршията не прие фермана и поради която ни провъзгласи за схизматици, не се прави плѣменно различие (филетизмъ), а се взематъ цѣлокупно епархиятъ, да принадлежатъ цѣло или на Патриаршията или на Екзархията, споредъ желанието на болшинството, безъ разлика на плѣме. Папротивъ; ний доказахме, че патриаршията въ църковнитѣ работи, се ръководи само отъ филетизма. Въ 10-ия членъ на фермана, който е членъ отъ проекта на Патриаршията, послѣдната като признава единъ опредѣленъ кръгъ, една стѣлна област на българ-

ската църква, търси изъ срѣдата' на тази автономна църковна област, гдѣ, въ кои кюшета, въ кои села и градове и въ кои енории има гърци, та разпорѣжда, въ тоя членъ, щото християнитѣ, които не сж българи, да зависятъ не отъ екзархията, въ чиято църковна област се намиратъ, а отъ Патриаршията. Поради това тя допуска въ една епархия, като напр., Варненската, и въ единъ градъ като Пловдивъ, да има по двама православни владци, единъ отъ Патриаршията за гърцитѣ и небългаритѣ и единъ отъ Екзархията — за българитѣ. Ние доказахме, въ брошурката, че патриаршията официално въвежда въ църковнитѣ работи началото на фелетизма, отъ което и се ръководи въ всичката своя дѣятелность. Слѣдов. опрѣдѣлението, че който въ църковнитѣ работи въвежда началото на филетизма, е схизматикъ“, осжда Патриаршията за схизматическа. Споредъ това опрѣдѣление Патриаршията е схизматикъ.

На тази наша книжка възрази въ „Църковенъ Вѣстникъ“ Негово Високопреосвещенство св. Варненски и Прѣславски Симеонъ. Ние му дължимъ едно противовъзражение което ще направимъ по-послѣ, когато се снабдимъ съ нѣкои документи, които сж необходими за освѣтление на въпроса: може ли да се вдигне схизмата и съ какви жертви само може да бѣде вдигната? Ние ще докажемъ, че не може. Патриаршията не може да се повърне назадъ, да признае фермана. Тя го е осждала и, заради този ферманъ, ни прогласи за схизматици. Всичкитѣ епархии, въ които днесъ имаме български владци въ Турция и въ ония, въ които преддѣлки да имаме, сж отъ категорията на смѣсенитѣ, които се обематъ въ алинеята на 10-й членъ на фермана,

като непоименовани, а прѣдполагаеми. Патриаршията като е осъдила алинеята на 10-й членъ, въ силата на която ние сме придобили тия епархии и има още да придобивае, нѣма да признае тая алинея, защото не може да признае ни една отъ тия епархии за екзархийска. Инакъ, трѣбвало би тя да отрече своето минало, да осъди всичкитѣ свои дѣйствиия по отношение на нашия въпросъ. Патриаршията има това прѣвимущество прѣдъ насъ, че не е „да“ и „не“, както сме ние. Вчера казахме, схизмата е нищо, днесъ казваме: е нѣщо. Вчара тя, патриаршията казваше, че схизмата е канонична и истинска и че заслужено ни е наложена; не може днесъ и утрѣ да каже, че схизмата не е канонична, не е истинска и че незаслужено ни се наложила. Само подъ едно условие патриаршията може да вдигне схизмата: ако ние се покаемъ; ако се признаемъ за виновати и да искаме прошка; ако се откажемъ отъ всичкитѣ епархии въ Македония и Одринско; ако се вдигне екзаршията отъ Цариградъ и се ограничи напата църква, екзаршията само въ царството. Само подъ това условие патриаршията може да вдигне схизмата. Ние можемъ ли да направимъ такъва жертва? — Не можемъ; слѣдов. не може да се дигне схизмата. Поради тази причина, когато народътъ чуе, че се водятъ или че ще се водятъ прѣгогори за вдигането на схизмата, той инстинктивно вика: „Схизмата си искаме“, т. е. не приемаме да се жертвува нищо за вдигането на схизмата. Защото той чувствува, че схизмата нѣма да се вдигне безъ голѣми жертви отъ наша страна.

При това ще докажемъ документално, че Патриаршията не само не отстъпва никакви епархии отъ Македония и Одринско, но и условието, щото

въ епархитѣ, които оставатъ подъ нейното вѣдомство, да допусне на българското население да се развива въ нааоналния духъ, неприема по никакъвъ начинъ. Цяство, което нѣма да се развива въ духа на еллинизма, защо ѝ е? Нейния девизъ, нейното послание е: филетико еллинизаторско.

Цяството, подведомствено на нейното вѣдѣние, трѣбва да бѣде еленизирано, погърчено.

На коя отъ православнитѣ нации, нейни подвѣдомствени, е допустнала да се ползува отъ языка си въ благослужението и въ националното си развитие? На цинцаритѣ ли, на албанцитѣ ли, на караманлитѣ ли или на българитѣ и пр. и пр.? Въ потвърждение на тая истина, ето едно крупно доказателство отъ ново врѣме.

Прѣзъ 1881 година бѣше изпратенъ отъ Руското правителство за посланикъ въ Цариградъ покойния Новиковъ, бившъ посланикъ въ Цариградъ, Атина и Виена. Той, като ортодоксаленъ, съ дълбоко богословско познание, минавалъ въ Русия за най-компетентно лице да уреди помиренето на Екзархията съ Патриаршията. Владѣеше съ писмениа и говоримъ еллински езикъ. Той бѣше изпратенъ съ специалната мисия за вдигането на схизмата чрѣзъ помиренето на Патриаршията съ Екзархията. Тогавъ сѣдеше на патриарския прѣстолъ, сегашния Патриархъ Йоакимъ III. Като дълбоко вѣрующъ той, посланика, беше обладанъ отъ Патриарха, който съ своитѣ достойнства бѣше внушилъ на посланика една привързаностъ къмъ него до забрава. Йоакимъ III бѣше за посланика великъ светия, пратенъ отъ небето да извърши велико дѣло съ вдигането на схизмата. Условието, което бѣше предложилъ Патриархътъ и за приемане на което настояваше посла-

никътъ, се състоеше въ мѣрката: да се вдигне Екзархията отъ Цариградъ и отъ турскитѣ области и да се ограничи само въ предѣлитѣ на княжеството и источно-румелийската областъ.

На посланика се прѣдстави, че има едно прѣпятствие, което прави невъзможно възприемането отъ българитѣ условието да останатъ подъ патриаршията всички епархии въ турскитѣ области, населени отъ българи. Това прѣпятствие е мисълта, че въ такъвъ случай, ако българскитѣ епархии останатъ подъ вѣдомството на патриаршията, гръцкитѣ Митрополити нема да допуснатъ на Българитѣ да си служатъ съ матерния езикъ и да се развиватъ, чрѣзъ български училища, въ националния духъ. За да се прѣмахне това прѣпятствие отъ подозрения и да се улесни пътя за помиренето чрѣзъ прѣдложеното условие, трѣбва прѣдварително да се отворятъ български училища по тия епархии подъ покровителството на мѣстнитѣ гръцки Митрополити. Тия училища, така отворени, ще послужатъ като гаранция и удостовѣрение, че ако Екзархията се оттегли въ границитѣ на княжеството, българитѣ въ останалитѣ подъ вѣдомство на патриаршията епархии, нѣма да изгубатъ нищо въ национално отношение. По единъ мийсторски начинъ посланикътъ бѣше подведенъ да възприеме тоя прѣдварителенъ опитъ, като върваше съ дѣтиска найвностъ, въ светостѣта на Патриарха и на гръцкитѣ Владиици.

Патриархътъ, като не знаеше скроения кюляфъ, т. е. като предполагаше, че ще се отворятъ едно-двѣ училища, а не съ стотини, далъ съгласието си и обѣщаль, че българскитѣ училища, подъ покровителството на гръцкитѣ митрополити, ще ус-

пъватъ. Когато се изпратиха съ стотини учители, гърцкитѣ Митрополити полудѣха и побѣснеха отъ яростъ, гонѣха безпощадно българскитѣ учители и настояваха прѣдъ турскитѣ власти за затварянето на тия училища. Подробности по тая многинтересна история ще пиша, когато ще отговоря на Високо прѣсвещенаго Симеона. Посланикътъ се убѣди всячески, че Патриархътъ го е лъгалъ непощадно. Русинътъ, обикновенно и по натура, е краенъ. Като вѣрваше дѣтински на Патриарха като на светия, непощадно го опозори, като го разбра, че го лъже. На първия день на Великъ-день, когато Патриархътъ, придруженъ отъ голѣмата свита на народнитѣ първенци, (архотесъ ту геносъ) отишелъ въ посолството да направи традиционната визита на руския посланикъ, като на прѣдставителъ на руския императоръ, покровигель на православнето, посланикътъ му рѣкълъ въ очитѣ, въ присѣтствчето на свитата, че е великъ лъжець и че неговитѣ владици-митрополити нищо религиозно и църковно нѣматъ, а сж чисто политически агитатори. Той си писа на своето правителство рапорта, че съ тия политически шарлатани не може да се постигне по никоѣ начинъ помирение и ни казваше: „азъ си отивамъ; моя рапортъ има за Руското правителство значението на законъ; нѣма вече да се правятъ опити за вдигането на схизамта и помирението на Патриаршията съ Екзархията. Когато българскитѣ епархии въ турскитѣ области се присѣдинятъ чрѣзъ война на българската Държава, тогава само по себѣ си, по естественъ и неурѣодолимъ начинъ, ще стане помирението“.

Напаренъ сиромаха патрикътъ отъ воденитѣ тогава прѣговори, въ които бѣ уловенъ и откритъ, не

като светия, както се прѣдставляване лицемѣрно, а като политически агитаторъ, Иоакимъ III сега, като чуе да се говори за подобни прѣговори, „политреси“ и казва, че не му е времето. Като си знае стоката, страхъ го е да не прѣтърпи пакъ нѣкое подобно сконфузване. Допускамъ, че той, може би, да не бѣше виноватъ. Въ патриаршията не само синодалнитѣ сж яростни панелинисти. но и свѣтския елементъ, членовѣтъ на смѣсенія съвѣтъ, гдѣ допускатъ да се оставатъ иноязычниците православно да се развиватъ въ духътъ на своята нация?

Патриаршията е чисто филетическо учрѣждение. Това го призна, като изпита на опитъ, единъ ортодоксаленъ руски дипломатъ, дълбокъ богословъ, и пламенно вѣрующъ, Новиковъ

Филетическата патриаршия, която ни бѣше възпитателка, ни обвинява въ филетизмъ! Върху основата, че „който въ църквата се ръководи отъ началото на филетизма, е схизматикъ“, патриаршията сама себе си е осъдила за схизматическа.

Това съмъ казалъ, и това казвамъ, — неизмѣнно.

Недопустимо е щото ний, владицитѣ, да твърдимъ, че нашата църква е въ аномално, въ неканонично положение; че схизмата е основателна, истинска; че справедливо легнала въ наше осъждение и, че заслужено ни е наложена, тъй като ний, или нацитѣ прѣдци, както ни обвиняватъ нашитѣ канонисти, по филетически съображения, сме се борили да си извоюваме и придобиемъ национална църква. Това било схизма и за това сме били схизматици! Неподобава и недопустимо е, защото ние владецитѣ бѣхме, които дигнахме знамето на борбата за добиване самосгоятелна, национална църква; ний, въ лицето на приснопаветнитѣ Великани Ар-

хиерей: Иларнона, Авксентна и Пайсия, а попослѣ — Антима, Панарета и Григория — поведохме народа въ тая борба и го убѣждавахме, че схизмата, че проклетингѣ на патриаршичта сж отъ злоба, неканонични, следов. не се докосватъ до насъ: тѣ ще паднатъ върху нейната глава.

Сега, подиръ 40 години, сме се сѣтили, че схизмата тѣжела, че проклетията на патриаршията ни въвеждала въ ада, въ пѣкъла. Хубаво!

Ако така твърдимъ, трѣбва да признаемъ, че народътъ има право да ни попита; кога сме го лъгали, когато сме го убеждавали, че схизмата нѣма значение, или сега, когато искаме да го убѣдимъ, че схизмата е истинска. че тя ужасно ни тѣжи и че трѣбва какъ и какъ да се избавимъ отъ нея? Има право да ни каже: „отци свети, оня, на когото словото днесъ е „да“, а утрѣ „не“, той, споредъ думитѣ на Апостола Павла, не може да бжде истински Архиерей, приемникъ апостолски. Защото „словото наше, обърнато къмъ народа, не трѣбва да бжде „да“ и не“, а само „да“, (2 кор. 1; 17, 18).

Не само не подобава, нѣ и опасно е да твърдимъ, че сме си заслужили схизмата, че на основание на канонитѣ сме схизматици. Защото съ право народътъ ще ни рече: „тогава, отци свети, като е това така, понеже сте ржкоположени отъ схизматици архипери, признавате, че вашето ржкоположение не е истинско, а — фалшиво; вашитѣ служби, извършването отъ васъ на тайнствата, вашето ржкополагане на епископи и свещенници, — твърдите, че всичко това било не канонично, фалшъ“. Въ такъвъ случай, ще рече народътъ: „Вие, отци и пастири, сте лъгали 40 години единъ народъ, като сте минавали прѣдъ него за архиерей, а сте съзнавали,

споредъ днешната ви изповѣдь, че сте нѣмали *нищо* архиерейско“. И ще рече: „Свалете тогава таблата съ ликоветѣ на приснопамѣтнитѣ: Илариона, Пайсия и Авксентия, която ете гудили надъ главната врата на синодалната палата, като емблема, че тѣ сж велики свети архиереи, основателитѣ на българската национална църква! тѣ, като инициатори на борбата за добиване национална църква, излизатъ, споредъ нашитѣ защитници на схизмата, за велики прѣстѣпници въ църквата!“

Приснопамѣтния Иларионъ, нареченъ Макариуполски, а послѣ Търновски, когато признаваше за свое духовно началство Патриаршията, би подложенъ отъ послѣдната подъ „запрѣщение“ (агросъ, т. е. подъ врѣменно ограничение да служи). Нъ той прѣстѣпни ограничението и служи. Наруши канонитѣ, дисциплината на църквата. Патриаршията, на законно основание, извергна го отъ сана. Споредъ днешнитѣ наши канонисти, защитници на схизмата, той трѣбаше да се подчини на рѣшението на църквата, за да се признае, че е свѣтско лице, а не архиерей, т. е. да не дързнува вече да служи, да священнодѣйствува. Той не послуша църквата. Стѣпка нейното рѣшение. Започна да си служи, да священнодѣйствува, като архиерей. Оповори канонитѣ на църквата, която, въ лицето на Патриаршията, „отлжчи“ го отъ църквата, т. е. отне му и християнството, което отлжчване има значение съ изпращането въ Ада. Споредъ почитателитѣна схизмата, той, великия за насъ светецъ, Иларионъ Макариуполски, не е християнинъ, споредъ нашитѣ защитници на схизмата.

Той, съ душата си, е, сигурно, въ ада, споредъ тѣхъ. Кой ще избави душата му отъ ада?—Вди-

гането на схизмата. Добръ; но той не бѣше схизматикъ: той е изверженъ отъ санътъ, отлъченъ отъ християнството. Кой ще му помогне? Сега, когато предлѣжи да му устрояваме празненство на сто годишенъ юбилей, канониститѣ вълнуватъ тия мисли: — юбилей ще му празнуваме, като на какъвъ, като на великъ прѣстѣжникъ ли на канонитѣ, като на опасенъ бунтовникъ ли на църквата, или като на разрушителъ на нейната дисциплина и уредба; и всичко това: за национални интереси? Който испрати душата му въ ада, той, омилостивенъ, може и да я изтръгне отъ тамъ. Умилостивлението му може да се достигне чрѣзъ вдигането на схизмата съ извѣстни жертви. Покойния може би да е оставилъ завѣщание на своитѣ близки и възпитаници да не оставатъ въ ада душата му, до като сж още живи. За това може би, прѣди юбилей, се бърза да се земе рѣшение за вдигането на схизмата.

Желанието за вдигането на схизмата е въпросъ на съвѣстѣта. Вѣрующитѣ въ силата и законността на схизмата, вълнува и трѣвожи мисльте: какъ ще устрояваме на покойния Иларионъ стогодишния юбилей за неговото непощадно тѣпчене и непочитане на канонитѣ? Не ли съ това ще въведемъ народа въ още по голѣмо заблуднение да мисли, че великитѣ прѣстѣжници на канонитѣ, трѣбва да се прославяватъ като велики подвижници за интереситѣ на църквата и народа?

По въпроса за ядене идоложертвено, ап. Павелъ казва, че идолътъ е *нищо* въ свѣта. Защото никой другъ не е Богъ освѣнъ единъ Богъ. Но подобно рвзбирание нѣма у всички. Има нѣкои които и до сега мислятъ, че идолътъ е нѣщо и ядатъ като идоложертвено; и тѣхната съвѣстъ, бидейки

помощна, се скверни (1 Кор. 8;1-7). И така, който яди идоложертвено съ мисълта, че това е прѣстѣпно, неговата съвѣсть се скверни отъ това ядене, макаръ идолътъ да е нищо.

Ние знаемъ че схизмата е *нищо*. Съвѣстьта ни е спокойна. Знаемъ, че схизмата не ни е врѣдителна, нъ — за слабитѣ съвѣсти е полезно да се вдигне. Нъ, въ сжщото врѣме знаемъ, че за причинитѣ за които се прогласи, за сжцитѣ тия причини нѣма да се вдигне. За отстранение на препятствията за вдигането на схизмата, ние предлагаме на Патриаршията да вдигне схизмата само отъ църквата въ царството. Значи официално приемаме екзархията въ турско да остане схизматическа. Ще ни пита народътъ: „а, на основание на кои канони, отци свети, намирате, че схизмата за църквата въ царството била врѣдителна и трѣбвало безъ друго да се вдигне, а сжщата схизма за църквата въ турскитѣ области не била врѣдителна и можело да си остане. А, отци свети, вие сте имали два аршина, съ които различно, и тукъ и тамъ, мѣрите светото писание и канонитѣ; имате, сиречъ, двѣ съвѣсти, двѣ нуши т. е. сте двуедушни; „мжжъ двоедушенъ е неустроенъ въ венчикитѣ свои ижтища“ (Иак. 1;8). Свѣденията, гласать, че патриаршеския Синодъ и членоветѣ на мирския съвѣтъ рекли, че ако ние вдигнемъ схизмата отъ църквата въ царство България, трѣбва, въ такъвъ случай. — да пожертвуваме чисто гръцкитѣ градове: Месемврия, Анхиало, Созополъ, Каваклий и смесенитѣ Пловдивъ, Бургасъ, Варна, Станимака и много седа, чисто гръцки и смесени, като ги оставимъ подъ църковното вѣдѣние на българската църква. Като условие да води прѣговори за вдигане схизмата

отъ църквата въ царство България, прѣдложили на Патриарха да иска щото гърцитѣ въ царство България да зависатъ непосредствено отъ Патриаршията.

Патриархътъ Иоакимъ III, като просвѣтенъ човѣкъ, не може да откаже на посрѣдницитѣ справедливостта на искането за вдигането на схизмата. Иъ, въ същото врѣме не може да прѣдложи и условието щото гърцитѣ въ царството да зависатъ направо отъ Патриаршията, защото знае, че това условие е чистъ филетизъмъ, т. е. схизма. Та като нежелаетъ пакъ да бѣде сконфузенъ, както въ врѣмето на покойния Новакова, за да излѣзе отъ това бѣзизходно положение, си подава оставката.

Патриаршията могла би да вдигне схизмата и да остави Гърцитѣ въ България подъ вѣдѣнието на българската църква, само чрѣзъ компесацията — да се вдигне Екзархията отъ Цариградъ и българскитѣ Владици отъ Македония. Както първото, така и второто условие сѣ невъзможни. Слѣдов. е невъзможно и вдигането на схизмата. Ние, на които съвѣстта не ни е схизматическа, не се трѣвожимъ отъ факта, че вдигането на схизмата е невъзможно. Съ търпѣние и безъ смуцѣние ще чакаме момента когато по непрѣодолимъ начинъ, безъ никакви отъ наша страна жертви, ще се вдигне схизмата. Това го каза покойния посланикъ Новиковъ.

Ние знаемъ, че схизмата е нищо и съ покойна съвѣстъ казваме това на народа отъ 40 години насамъ.

Ако нѣкой отъ насъ мисли, че Патриархътъ законно ни прогласи за схизматици, не само за спасение душата на Илариона Макариополски, ами за своята душа, за да не иде въ ада, трѣбва да иска дигането на

схизмата и да моли за прошка. Ако се мислимъ за схизматици, доказваме на народа, че сме влѣзнали въ мандрата (църквата) не прѣвъ вратата, прѣвъ каноничния пѣтъ на църквата, а „инуде“, съ прѣскачане, (Иоан. 10; 1.) като схизматици; за това той не слуша гласътъ ни и ще започне да бѣга отъ насъ (Иоан. 11; 1), като отъ татие и разбойници, влѣзнали въ мандрата съ прѣскачане. (Иов. 10, 1 — 5).

Но ако нашето паство не слуша гласътъ ни и не се повежда подиръ насъ, да го заведемъ за молби и за жертви при патриаршията,, това не трѣбва да ни отчайва.

Спасението на душата за човѣка е по-цѣнно отъ стойността на цѣлия свѣтъ. (Марк. 36, 37). Кой ни брани да идемъ по единично въ Патриаршията да искаме прошка и помилване? Майката църквата е милосердна. Патриаршията държи широко отворени вратитѣ за кающитѣ се схизматици. Който се кае да отиде при патриаршията разкаянъ, съ анатемосване на схизмата.

По въпроса за единството на църквата ще говора по-пространно други пѣтъ. Ще изложа мислитѣ си, отъ които ще се вади заключението, че ако църквата въ царството се отдѣли отъ Екзархията, послѣдната, останала само за българитѣ въ турскитѣ области, ще бжде унищожена. Причинитѣ сж много. Отцѣпването на църквата въ царството отъ Екзархията, може да се желае само като срѣдство за помиренито ни съ патриаршията, за вдигането на схизмата. Рѣкохме, че патриаршията може да вдигне схизмата само подъ едно условие — да се ограничи екзархията въ границитѣ на царството, т. е. да отстѣпимъ на патриаршията всичкитѣ епар

хии въ турскитѣ области. Такава отстъпка не можемъ да направимъ, слѣдователно не може да се вдигне схизмата. Патриаршията би могла да вдигне схизмата отъ църквата въ царството, ако послѣдната се отдѣли отъ екзархията, се прогласи за независима отъ послѣдната, като отъ схизматическа. Припозната по тоя начинъ мимоходомъ за схизматически и отъ българитѣ въ царството, екзархията ще погине. Екзархиститѣ, преслѣдвани отъ турци, сърби, и гърци, съ благословието и насърдението на нѣкоя велика сила, ще намиратъ спасение стъ явната погибель въ прогласяването си за сърбомани т. е. за патриаршисти, или въ други постъпки диктувани отъ отчаянието.

Ако сега почти една трета отъ българското население въ Македония е било принудено да стане сърбоманско, нѣма съмнѣние, при раздѣлението, когато България официално ще се отрѣче отъ своя интересъ въ благоденствието на това население, отчаяно отъ жестокитѣ прѣслѣдвания и оставено безъ никаква защита, послѣдното по-лесно ще минава подъ вѣдѣнието на сръбскитѣ митрополити. По тоя начинъ екзархийскитѣ епархии една подиръ друга ще изчезнатъ. Намѣсто българска, ще имаме въ наши дни *сръбска Македония*. По тоя начинъ ще се изпълни обѣщанието дадено на Сърбия, че за загубата на Босна и Херцеговина, ще бѣде компенсирана съ Македония.

Отстранението на подобни опасности могло би да се постигне само чрѣзъ запазване единството на църквата, казва Негово Блаженство Екзарха. Той, за да улесни правилното управление на църквата въ царството и на оная — въ Турция, е приелъ да има два синода, единъ въ София, за църквата

въ царството, а другъ въ Цариградъ, за църквата въ турскитѣ области. Вѣрно е твърдението на нашия синодъ, че при два синода самостоятелни, и независими единъ отъ другъ, съ отдѣлни и особени уставы и съ опрѣдѣлени, отдѣлни области на вѣдѣние, е чиста раздѣла. Но, за да се запази единството, прѣдложилъ Негово Блаженство Екзархътъ като необходимо условие: да се споменува името на Екзарха и отъ Митрополититѣ въ Царството. Въ случай, че се неприеме отъ нашиятъ Св. Синодъ това услевие — поменуването името на Екзарха, имало би и друга комбинация. Въ Царството да има само единъ Митрополитъ, който да се нарича: „Софійския Митрополитъ и на царство България“. Другитѣ архиереи, съ и безъ епархии, да се наричатъ, както и е право да се наричатъ — „Епископи“. ¹⁾ Както, напримѣръ, въ кралство Сърбия единъ е Митрополитъ, Бѣлградския Епископъ, а другитѣ Владци съ Епархии, сж Епископи. Софійския Митрополитъ, като замѣстникъ, делегатъ на Екзарха, ще се назначава отъ него въ съгласие съ правителството на царството. Митрополита въ богослуженията си споменува името на Екзарха, а Епископитѣ — името на Митрополита. Всѣка година, на редовна сесия, ще се свиква въ столицата църковенъ съборъ, по подобие на окръжнитѣ

¹⁾ Единъ Епископъ се нарича Митрополитъ когато неговата катедра е въ главния градъ на областта, а има подведомствени нѣколко епископа съ Епархии. Като, напримѣръ, въ бившата областъ Източна Румелия, да имаце Епископи съ Епархии: Ст.-Загорски, Сливенски, Бургаски и пр., а Пловдивския Епископъ, като Епископъ въ главния градъ на областта, се нарича Митрополитъ. Всичкитѣ Епископи въ областта сж нему подвѣдомствени.

съвѣти, подъ прѣдседателството на Митрополита. Тоя църковенъ съборъ ще прѣглежда смѣтка, ще гласува бюджетъ и ще избира изъ помежду си постоянно присѣствие, състояще отъ Архирей съ Епархии и отъ мирски лица. Това постоянно присѣствие, което ще замѣства за църквата въ царството Синода, ще се нарича „Върховенъ църковенъ съвѣтъ“. По тоя начинъ ще има за църквата на Екзархията само единъ Синодъ, оная въ Цариградъ подъ непосредственото прѣдседателство на Екзарха. Ето комбинацията и формулата, да има единъ Синодъ, както каза нашия свети Синодъ, че желяелъ и работилъ отъ прѣди много години да бждедъ единъ Синодътъ за запазване единството на църквата.

Не се знае сега коя отъ тия двѣ комбинации би прѣдпочелъ нашия св. Синодъ, оная ли съ два синода и съ споменуването името на Екзарха, или другата — съ единъ синодъ и съ „Върховенъ църковенъ съвѣтъ“ на мѣстото на нашия софийски синодъ.

По първата комбинация прѣпятствията биле: че небивало митрополититѣ въ царството да споменуватъ името на Екзарха но слѣдующитѣ три причини: 1) Понеже Митрополититѣ сж равни на Екзарха, небивало равнитѣ да споменуватъ равния; 2) небило казано въ канонитѣ: митрополити да споменаватъ екзарха, и 3) небило казано въ екзархийския уставъ.

1. По първиятъ пунктъ: и Патриархътъ и Екзархътъ и Митрополититѣ и Епископа — всички църквно сж равни — епископи. Ако равнитѣ помежду си небивало да споменуватъ равнитѣ, въ такъвъ случай епископътъ не трѣбва да споменува

Митрополита, а последния не трѣбва да споменува Патрика, защото всички помежду си, като Епископи, сж равни. Обаче, на дѣло, епископитѣ сж длѣжни да споменуватъ Митрополита, а Митрополититѣ — Патриарха. Различието по първенство между епископа, митрополита, екзарха и патриарха, е административно. Когато се произвежда нѣкой Епископъ въ митрополитски, екзаршески или патриаршески чинъ, не се извършава надъ него никакво църковно свещенодѣйствиe и нѣма за тия степени чинопоследване, нѣма ржкоположение. По високата степенъ се дава чрѣзъ избора. Епископътъ, ако е безъ епархия, като помощникъ на митрополита, нареченъ хороепископъ, или Викарий, го избира митрополитътъ. Епископътъ споменува името на митрополита. Епископа съ епархия го избиратъ епархиотитѣ. Тоя епископъ еъ епархия по чина си стои по-високо отъ викария (хороепископъ) епископъ. Последния споменува името на епископа избранъ отъ народа и клира на епископията. И единия и другия носатъ названieto „епископъ“. Обаче епископътъ съ епархия стои по-високо по чинъ отъ своя помощникъ епископъ (викарий) безъ епархия, защото първия е избранъ отъ народа и клира на епархията, а втория — отъ епархиялния епископъ. А митрополита избиратъ епархиитѣ на областта които се намиратъ иему подвѣдомствени. Както, на примѣръ, ако въ източно-румелийската област имаше само единъ митрополитъ въ г. Пловдивъ за цѣлата област, тоя митрополитъ се избира отъ епископитѣ: Ст.-Загорска, Сливенска и пр. Той, Митрополитътъ, по чина си стои по-високо отъ епархийскитѣ епископи на областта поради своя изборъ. За това, въ знакъ на своята зависимостъ въ адми-

нисгративно отношение отъ митрополита, епархиалнитѣ епископи споменуватъ името на послѣдния. Митрополититѣ споменуватъ името на патриарха, защото той е избранъ отъ всичкитѣ митрополи на патриаршеската област. По това тоя патриархъ-епископъ има първенството надъ всичкитѣ равни съ него въ църковно отношение митрополити, епископи и епископи викарии.

Ние Митрополититѣ въ царството занимаваме въ административно отношение положението на епархиални епископи. Ни единъ митрополитъ отъ насъ нѣма подвѣдомственъ епархиаленъ епископъ, та да занимава положението на митрополитъ. Носимъ само името митрополити: по форма безъ съдържание. На епархиалнитѣ епископи въ Екзархийската църковна област се даде праздното име митрополити по съображения да иматъ по-голямъ авторитетъ прѣдъ турскитѣ власти. Гръмочосно е името „митрополитъ-ефенди“.

Митрополия, която не заключава въ свое вѣдомство нѣколко епархии, е епископия. Нашия митрополитъ, като владика само на една епархия, безъ подвѣдомствени епископи, той си е по положение и по изборъ епархиаленъ епископъ. Него избратъ народа и клира само на епархията. Слѣдов. той занимава положението на епархиаленъ епископъ. Екзархътъ, като занимава у насъ положението на патриархъ, бива избранъ отъ клира и народа отъ цѣлата екзархийска област, т. е. отъ всичкитѣ епархии на българската църква. Слѣдов. той занимава висшето върховно положение въ църквата надъ всичкитѣ епископи въ екзархийската област, било и подъ названието митрополити. „Екзархъ“ значи зависямъ, споредъ фермана, отъ патриарха. Като

не призна последниятъ фермана, поднаха и условията на зависимостта на Екзарха отъ Патрарха. За това, първата недѣля подиръ провъзгласяването на схизмата, блаженнопочившия Антимъ, първия български Екзархъ, служи въ църквата на фенеръ, държа рѣчь, съ която осжди неканоничността на схизмата и прочете актътъ съ който се провъзгласи автокефалността на българската екзархийска църква и се мотивира нейната кононичност. Тоя актъ трѣбваше да бѣде подписанъ отъ всичкитѣ владици на българската църква и отъ богословитѣ, духовни лица. Въ тоя актъ фигурира подписа на богослова „Архимандритъ Симеонъ Николовъ“. (нинѣ здравствующия свето — варненски и прѣславски митрополитъ Симеонъ). Азъ, като свѣтско лице, бидохъ изпратенъ въ г. Велесъ съ мисията да поднеса на св. Велешки митроп. Генадия*) единъ екземпляръ отъ тоя актъ на подписъ. Екзархътъ остана независимъ. Името нѣма значение, а положението. Както у насъ името „митрополитъ“ е праздно отъ значение, както се каза, така и името „екзархъ“, подиръ прогласяването на схизмата, слѣдователно подиръ прогласяването независимостта та нашата църква — името екзархъ — зависимъ — остана безъ значение.

Той, по своя изборъ, занимава положението на висшъ върховенъ духовенъ началникъ на българската екзархийска църква, т. е. — положението на патриархъ. Положението има значение, а не името. Негово Величество нашия царъ носи името: „царъ на българитѣ“. При все това, половината отъ българитѣ, които живѣятъ въ турско, прѣкарватъ най-тежъкъ робски животъ и царътъ имъ нѣма никакво влияние за въ тѣхна полза.

*) Дѣло на Д-ръ Генадиевъ.

Въ фермана е казано, че Екзархътъ ще споменува името на патриарха. Въ това се изразява конкретно зависимостта. Митрополититѣ на гръцката патриаршия споменуватъ името на патриарха. Въ фермана не е казано, че нашитѣ митрополити ще споменувасъ и тѣ патриарха. Логически слѣдва, че тѣ, само въ лицето на екзарха, чрѣзъ него ще споменуватъ името на патриарха посредствено, като споменуватъ името на Екзарха.

Въ патриаршията епископитѣ споменуватъ името на Митрополита, а послѣдния — името на Патриарха. И у насъ така се полага. Епископътъ, ако има такъвъ, споменува името на Митрополита, а послѣдния името на Екзарха, а чрѣзъ него, ако сме въ миръ — името на Патриарха. Патриаршеската църква е „Синодална-монархическа“. И нашата — също „Синодална-монархическа“. Първата има за върховенъ духовенъ началникъ „патриарха“, а послѣдната — „екзарха“. Редътъ на чиновачието въ патриаршията, трѣбва да бжде редъ и въ нашата синодална-монархическа църква; епископитѣ да споменуватъ Митрополита, а Митрополититѣ — Екзарха.

2. По втория пунктъ: „не било казано въ канонитѣ митрополити да споменуватъ „екзархъ“. Рѣкохме, че нѣма значение името, а положението. „Екзархъ“ значи не само зависимъ, но още и пратеникъ отъ властта (посланникъ). Ако единъ епархиаленъ епископъ изпрати съ послание единъ свой подчиненъ епископъ (Викарии), тоя пратеникъ носи названието „екзархъ“ (пратеникъ) на епархиалния епископъ. Тогава какъ епархиалния епископъ ще споменува името на своя пратеникъ, подчиненъ епископъ, само за това, че ималъ послание „екзархъ“? Също единъ митрополитъ изпраща съ послание единъ отъ своитѣ епархиални епископи. По послание, по служба,

той му е екзархъ. Какъ Митрополититѣ, стоящи по своето положение на по-високъ административенъ чинъ, ще споменуватъ името на своя подчиненъ пратеникъ екзархъ-епископъ? И архимандрити и протоиереи изпратени отъ митрополита съ послание, се наричатъ екзарси: Ето поради различното значение на името „екзархъ“ като зависимъ, като посланикъ, канонитѣ не задължаватъ митрополититѣ да споменуватъ името за екзарситѣ, защото послѣднитѣ могатъ да бждатъ и архимандрити и свещеници. Положението на нашия екзархъ не е положение на пратеникъ, а патриаршеско, затова нашитѣ митрополити, които занимаваме положението на епархални епископи, можемъ свободно да споменуваме името на Екзарха, безъ да се боимъ че ще ни осжди нѣкой като нарушители на канонитѣ.

3. По третия пунктъ. „Не било казано въ екзархийския уставъ митрополититѣ да споменуватъ името на Екзарха“. Това е вѣрно. Въ събора, който уреждаше екзархийския уставъ, владѣеше либераленъ духъ. Имаше опасение да не би да се създадатъ условия за развиване апетитъ за монархизмъ. Отъ такова либерално съображение бѣше уреденъ членъ за четирегодишно прѣизбиране на Екзарха. Както врѣмето и опита ни показва че небива, и че не е полезно да се прилага тоя членъ, така също опита въ днешно врѣме ни показва, че е полезно, въ интереса единството на църквата, да се поменува отъ Митрополититѣ името на Екзарха. Нашия свети Синодъ, който, въ името интереса на паството, разрѣшава, съ мнѣнието на митрополититѣ, четвъртия бракъ и шестата стѣпенъ по кръвъ, ограничени съ канони, какъ, въ името на интереса на това паство, неможе да разрѣши такъвъ дребенъ въпросъ, като поменуването името на Екзарха отъ

митрополититѣ, толко повече, че това поменуване непротиворѣчи на казонитѣ?

Само въ единъ случай небива митрополититѣ отъ царството да споменуватъ името на Екзарха. Ако сме рѣшили и имаме намѣрение да издѣйствуваме щото патриаршията да вдигне схизмата отъ църквата въ царството, да признае каноничността ѝ, трѣбва, като необходимо условие, църквата въ царството да се отдѣли отъ екзаршията, като отъ схизматическа и да се прогласи за независима отъ послѣдната. Ако е така, въ такъвъ случай само нетрѣбва да се споменува името на Екзарха.

Ако прибегнемъ до патриаршията да дигне схизмата, може да ни кажатъ: „когато бѣхте млади и виждахте чрѣзъ схизмата *свѣтлото* си бждаще, схизмата не беше лоша; станахме митрополити, ржкоположени отъ схизматици архиери и светителствувахте 40 години въ привиденъ санъ на едно схизматическо паство; а сега, като остарѣхте, и виждате, че гроба се отваря, изкокна прѣдъ съвѣстѣта Ви каноничността на схизмата и „бревара“ да се вдига схизмата, като се обърнахте отъ вчерашното „Да“, на днешното „не“, та станахте „ни топли, ни студени“, та не сте за „нигди“. Ако бждемъ избълвани (отпр. 1; 16): това ни е наказанието отъ Бога, за нашето непостоянство и за гдѣто сме се подигравали съ единъ народъ, като сме го лѣгали 40 години, че не е схизматикъ, когато днесъ пакъ изповѣдваме и му доказваме, че е схизматикъ“.

Знаели сме това, но сме си мълчали, за да си назимъ свѣтскитѣ, материални интереси. Ако не бѣхме знаели, грѣхъ не щѣхме да имаме. Но изповѣдваме че знаемъ и че сме знали. Слѣдователно грѣхътъ ни остава. Който има съвѣст схизматическа, той е схизматикъ и схизмата му скверни

душата. Такивитѣ, които съзнаваме, че сме схизматици, нека тичаме, макаръ по единично, при врачѣтъ на тая зараза — Патриархѣтъ. Народѣтъ, паството нѣма да ни възприпятствува; напротивъ, — ще ни привѣтствува и ще ни каже:

„Добъръ пжтъ. До невиджане. Бѣхте у насъ, но не бѣхте отъ насъ. Идете си при своитѣ“.

До тамъ докарахме работата, щото дошло врѣмето така да ни каже народѣтъ. Кой ни е кривъ? Сами си вадимъ очитѣ! не ни гонатъ свѣтски хора; ние духовнитѣ началници гонимъ и позоримъ духовни лица. Ако ний, владицѣтъ хулимъ публично и позоримъ духовния си началникъ, какъвъ примѣръ даваме и на свещеницитѣ и на мирскитѣ лица? Ако ни ругаятъ, да се не сърдимъ; самички съ своитѣ ругателства прѣдизвикахме ругателства. Бѣснуванията прѣдизвикватъ бѣснувания. Екзархѣтъ, хуленъ отъ насъ, не само не ни хули, но ни защищава.*)

Колко той стои високо надъ насъ? „Приидете, поклонимся Ему и припадемъ за прошка.“

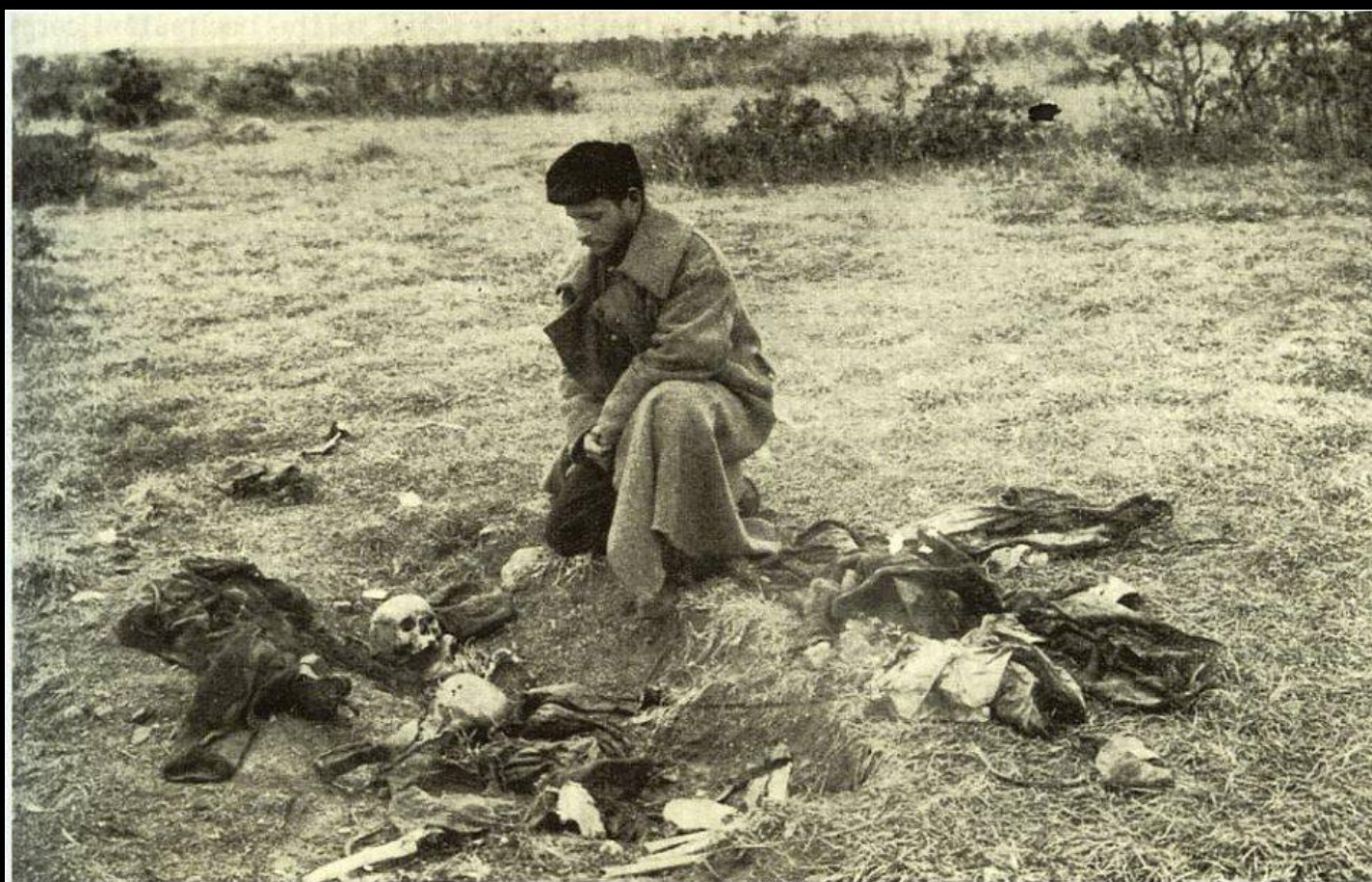
*) Миналото лѣто Старозагорчанинѣтъ, г-нъ Конст. Стоенчевъ, адвокатъ и бившъ сѣдия, отишелъ съ домашнитѣ си въ Цариградъ. Рекли да направатъ визита на Негово Блаженство Екзарха. Той, като заточеникъ, радушно ги приелъ и ги държалъ на разговоръ дълго врѣме. Тѣ, въ дългия си разговоръ, отворили приказка за нападикитѣ и ругателствата съ които ний го позоримъ публично. Негово Блаженство като юристъ, държалъ прѣдгѣхъ една блѣстяща защитителна рѣчь за въ полза на Негово Високопрѣосвещенство св. Варненскаго и Прѣславскаго Митрополита Симеона. Като се завърнаха въ Ст.-Загора, тѣ, съ когото и да се срѣщатъ, все разправяха за тая защита и казваха: „великъ човѣкъ сме имали въ Цариградъ, който прѣдставлява главата на българската църква“. Негово Блаженство не позволява никому да говори прѣдъ него нѣщо неприязнено за нѣкого отъ Архирентѣ. Имало е случай гдѣто ни е сконфузиль по какъвъ поводъ и писмено.

Още стотици книги на дейци родени
в географска област Македонија
може да намерите на:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски“
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres